

LIFE začíná na prameništích

Obnovený potok vytékající z lučního prameniště na Malém Boru. Foto: Radek Plíhal

Letošní rok byl pro všechny, kteří jsou zapojeni do projektu LIFE – Život pro mokřady, velmi pestrý. Z fáze mapování a přípravy projektových dokumentací jsme se již posunuli k jejich realizaci. Terénní práce započaly na 15 lokalitách, z nichž většina jsou právě pramenné svahy. Přehrazujeme a zasypáváme odvodňovací rýhy, obnovujeme prameniště a drobné potůčky. Tyto práce podpořily i stovky dobrovolníků.

Z pukliny hned do kanálu

Štěrbínami v hornině vytéká voda na povrch slabším či silnějším proudem. Rozlévá se do okolí, sytí půdu i vzduch, poskytuje útočiště nenápadným mechům a mokřadním rostlinkám, které by jinde neuspěly v soutěži o životní prostor. Jemné vlásečnicové stružky se pozvolna splétají a dávají život budoucímu potoku, řece...

Tolik skoro romantický popis pramenišť, která jsou bohužel i v mokřadní šumavské krajině v horším stavu, než bychom si přáli. Na většině pramenišť totiž hned u vytékající vody začínají odvodňovací rýhy, které vodu okamžitě strhávají pryč z území. Voda nemá příležitost k rozlivu a vlhkomilné rostliny se krčí pouze v jakémsi pramenném zbytku na dně hlubokého kanálu.

Bavíme-li se o vodním režimu krajiny, prameniště v přirozené podobě v něm mají nenahraditelnou roli. Zpomalují odtok, drží zásoby vody na horách a bezesporu významně ovlivňují místní klima. V neposlední řadě jsou prameniště oblíbeným stanovi-

těm řady vzácných a ohrožených druhů. Proto byla jejich obnova zahrnuta do projektu LIFE for MIREs, který se již netýká pouze rašelinišť, ale komplexní nápravy vodních poměrů v území.

Stoky měnit na potoky

Šumavská prameniště jsou až příliš často odvodněna systémem rýh, které vodu odvádí svahem v soustředěném odtoku. Tyto následky lidských zásahů jsou všude kolem nás, stačí se jen při výletech trochu rozhlížet. Cílem revitalizací je navrátit vodě její původní cesty, tzn. odvodňovací rýhy zrušit a zasypat zeminou. Pod zemním zásypem jsou schované dřevěné přehrázky důsledně zapuštěné do dna a břehů, aby voda byla dokonale zastavena a nedocházelo ke skrytému vymílání. Přehrázky zvyšují hladinu podzemní vody a umožňují plošné sáknutí půdním profilem přirozeně po svahu.

Jakmile jsou ucpány všechny umělé rýhy a voda se v prameništi začne hromadit, obnovujeme mělké trasy povrchového odtoku.

Pokud je to nutné, musí se obnovit i přírodní ráz potoků, které tuto vodu sbírají. Je-li na lokalitě ještě patrné původní koryto potoka, pak jen stačí do něj vodu navést. Jindy je třeba původní potočiště určit z reliéfu terénu a vegetace a staronové koryto potůčku dotvořit pomocí lehké techniky. S nejhoršími případy se setkáváme na místech, kde byly původní potoky napřiměny a zahloubeny do podoby narovnané stoky. Voda má v takovém korytě velkou sílu a neustále vymílá dno a strhává břehy, aniž by materiál opodál přirozeně ukládala. Tímto způsobem mohou vzniknout až 2 metry hluboké umělé „kaňony“, které se stále zvětšují a silně vysušují okolí. Takové potoky je nutné vymělit, tzn. zvýšit dno a rozvlíknit jej tak, aby se vymílací síla vody zmenšila a opírala se hlavně do břehů, a nikoliv do dna. Unášený materiál se pak bude na vhodných místech zase ukládat. Potok se tím přiblíží povrchu, kde se může rozlévat a komunikovat se svým okolím. Např. s mokřady, které šumavské potoky hojně lemují.

Prameniště a potůčky obnovené letos v rámci LIFE projektu, jsou spolu se zasypnými odvodňovacími kanály k vidění například v širším okolí Prášil, jmenovitě na Malém Boru, Slučím Tahu nebo v místech bývalé osady Skelná. Další dobře přístupnou lokalitou jsou třeba louky na Černém Kříži, po pravé straně od cesty ze zastávky Dobrá ke Studené Vltavě. Projekt řeší i odvodněné rašelinné a podmáčené smrčiny podél cesty ze Stožeckých luk na Dobrou. Ty zde byly kdysi tak odvodněny, že se proměnily na vysychající stejnověký porost smrku – potenciálně silně ohrožený mimo jiné i kůrovcem. Prameniště i původní potoky na lokalitě téměř zanikly a rašeliničkový koberec ustoupil kvůli hustému zápoji stromového patra. Proto se zde současně s revitalizací vodních poměrů rozvolňuje stromové patro tak, aby rašeliničky měly s navrácenou vodou také dostatek světla a mohly se opět rozšířit.

Důležitá pomoc dobrovolníků

Revitalizační práce provádějí specializované subdodavatelské firmy vybavené vhodnou technikou. Vydatně však pomáhají i dobrovolníci. Mohlo by se zdát, že v porovnání s prací vykonanou mechanizací je příspěvek dobrovolníků jen zanedbatelný. To ale zdaleka není pravda. Dáme-li na misku vah pouze objem přesunutých zeminy sloužící k zasypání kanálů, jistě bude mít technika navrch. Revitalizace se ale provádí v jemně strukturovaných a silně podmáčených biotopech, kde veškerou práci prostě stroje zajistit nemohou. A v těchto podmínkách se ukáže důležitost manuální práce. Tu provádějí stovky dobrovolníků, kteří se s námi vydávají na tzv. „Dny pro rašeliniště“.

Letos dobrovolníci například pomáhali při obnově tras povrchového odtoku z prameniště nebo při nasměrování vody

Dobrovolníci převádí vodu z odvodňovacího kanálu do původního lesního potočička nad Novou Hůrkou. Foto: Lukáš Linhart

zpět do původního koryta potoka. Pomáhali také vkládat trsy mokřadní vegetace do přehrazených kanálů, aby rychleji zarůstaly. Jindy bylo třeba nanosit prkna na stavbu přehrázek přes silně zamokřená místa, přes která se technika nedostane.

To vše jsou činnosti, které dodavatelskou firmu hodně brzdí. Se skupinou dvaceti dobrovolníků je hotovo během jednoho dopoledne, a jiné revitalizační práce tak mohou pokračovat mnohem rychleji. Mnohdy jde totiž o závod s časem. Pracovat na šumavských lokalitách lze až od poloviny července a zima může přijít nečekaně již v říjnu. A protože každým rokem máme v plánu obnovit kolem deseti lokalit, není možné příliš otálet. O to víc nás těší, že letošních Dnů pro rašeliniště se zúčastnilo celkem 240 dobrovolníků! Patří jim za to velký dík.

Voda na Skelné našla nové cesty. Namísto zahloubených rýh teď proudí mělkými potoky. Foto: Iva Bufková

Objem vody zadržené v prameništích na Malém Boru je pozoruhodný. Foto: Iva Bufková

Ministerstvo životního prostředí

Lukáš Linhart
Správa Národního parku Šumava
lukas.linhart@npsumava.cz